

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: ЮРИДИЧЕСКИ

Специалност: (код и наименование)

--	--	--	--	--	--	--	--	--

„Международни отношения“

Бакалавърска програма

--	--	--	--	--	--	--	--	--

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

МОз.3.1.ПЕС

(код и наименование)

ПРАВО НА ЕС

Преподавател: доц. д.ю.н. Атанас СЕМОВ, носител на катедра „Жан Моне“ на ЕС

Асистент: гл. ас. д-р Христо ХРИСТЕВ, гл. ас. д-р Иван СТОЙНЕВ

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	45
	Семинарни упражнения	15
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	0
	Доклад/Презентация	40
	Научно есе	40
	Курсов учебен проект	
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	100
Обща извънаудиторна заетост		180
ОБЩА ЗАЕТОСТ		240
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		6
ОБЩО ЕКСТ		8

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Workshops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	
3.	Демонстрационни занятия	
4.	Посещения на обекти	
5.	Портфолио	
6.	Тестова проверка	
7.	Решаване на казуси	
8.	Текуща самостоятелна работа /контролно	30
9.		
10.		
11.		
12.	Изпит	70

Анотация на учебната дисциплина:

Европейският интеграционен процес се основава на специфичен (и непознат на международното право) механизъм на функционално ограничаване на суверенитета на членуващите държави и предоставяне от тях на властови правомощия (компетенции) на интеграционния съюз (ЕС). Този процес се основава на уникална правна конструкция, отличаваща се със сложна собствена система правни източници и уникални собствени принципи на прилагане в членуващите държави. Този властови правопорядък без аналог в историята на международните отношения е резултат на шест десетилетно развитие. Той се осъществява от самостоятелна институционална система без аналог и правните му актове подлежат на разгърнат съдебен контрол. В обхвата на широката дейност на ЕС основно място заема управлението на цялостен Икономически и паричен съюз (основаващ се на изграждан 5 десетилетия Вътрешен пазар), но се включват също множество неикономически материи, а след Лисабонския договор централно място има гражданина на ЕС с допълнителния съюзен каталог основни права.

Изучаването на правната система на европейската интеграция (или Правото на ЕС) е безусловна необходимост за всеки специалист по международни отношения. По силата на реформите, внесени от Лисабонския договор ЕС ефективно осъществява мащабна международна активност и се утвърждава като една от най-влиятелните световни сили. Подобна подготовка позволява добро разбиране на особеностите и дейността на ЕС и е задължителна предпоставка за осъществяването на функции в системата на външните отношения или по-общо в администрацията на една държава-членка на ЕС.

Учебната програма на дисциплината включва кръг от пет групи теоретични и практически проблеми, които позволяват постигането на добро базово познание, което да бъде в допълнено последствие от изборни

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

дисциплини и от подходяща магистърска програма. Това разделение е условно, но може да се приеме за класическо (утвърдено в европейската доктрина). Според него задължителният теоретичен и практически обхват на дисциплината включва следните основни кръгове проблеми:

1. история и теория на европейската интеграция;
2. институционна система на ЕС;
3. система на източниците на Правото на ЕС и правни принципи на европейската интеграция;
4. съдебна система на ЕС;
5. основи на материалното право и секторните политики на ЕС.

Сред особеностите на дисциплината могат да се посочат от една страна изключителната динамика на материята в последното десетилетие (от влизането в сила на Договора от Ница през 2003 г. до последните изменения от 2013 г. и новите проекти за реформиране на ЕС, а от друга страна – в същия период материята бе снабдена от изобилна литература на български език – преводна и на утвърдени български автори, както и сборници от престижни международни конференции в България (общо над 20 издания), която позволява да се говори за устойчиво изграждаща се национална школа по Право на ЕС.

Предварителни изисквания:

Успешното изучаване на дисциплината „Право на ЕС“ изисква добро познаване на Конституционното право, Международното право и в частност на особеностите на основните международните организации.

Задължително условие за постигането на съществен резултат е свободното ползване на поне един и изучаването на поне още един западен език.

Очаквани резултати:

Добро познаване на институционната и правната система на европейското интеграционно обединения, добри базови практически умения за разбирането и прилагането на Правото на ЕС като действащ в страната правопорядък и постигането на добри общи познания, които да бъдат допълнени и задълбочени в изборни дисциплини и магистърска програма.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1.	I. История и теория на европейската интеграция Основни международни организации в Европа (необходими разграничения): ООН, НАТО, Съвет на Европа, ОССЕ, ЗЕС, ОИСР и др.	1 л.
2.	Основни идеи за европейско обединяване. Планът “Шуман” и	1 л.

	създаването на Европейските общности. Учредителни договори (особености).	
3.	Понятие и същност на „интеграцията”. Етапи на европейската интеграция.	1 л.
4.	Довършване, разширяване и задълбочаване. Историческо развитие, икономическа и политическа логика на европейското изграждане. Единен европейски акт.	1 л.
5.	Особености и съдържание на Договора от Маастрихт за създаване на ЕС. Разграничение между “стълбовете”.	1 л. + 1 у.
6.	Договорите от Амстердам и Ница. Тенденции в развитието на ЕС.	1 л.
7.	Конституция за Европа – особености и причини за неуспеха. Лисабонският договор – особености, реформи в УД.	1 л. + 1 у.
8.	Основни особености и специфики на Европейските общности и на Европейския съюз. Правосубектност на ЕС.	1 л.
9.	Компетентност на ЕС – видове, упражняване. Принципи на субсидиарност и пропорционалност.	1 л. + 1 у.
	II. Институционална система на ЕС.	1 л. + 1 у.
10.	Структура и органи на ЕС – обща характеристика, особености, уредба. Реформа от Лисабон.	
11.	Европейски съвет. Председателство на ЕС.	1 л.
12.	Съвет на министрите. КОРЕПЕР и консултативни комитети – състав, функции, актове, особености.	1 л. + 1 у.
13.	Европейска комисия – състав, функции, актове, особености.	1 л. + 1 у.
14.	Европейски парламент – състав, функции, актове, особености.	1 л.
15.	Нормотворчески процедури в ЕС.	1 л. + 1 у.
16.	Сметна палата, Европейска централна банка, други органи. Система на комитологията.	1 л.
	III. Система на източниците на Правото на ЕС и правни принципи на европейската интеграция	1 л.
17.	Система на източниците на Правото на ЕС.	
18.	„Първични” източници – видове, съдържание, особености, действие, йерархия.	1 л.
19.	“Производни” източници. Актове на институциите – видове, особености, реквизити.	1 л. + 1 у.
20.	Други „производни” източници на Правото на ЕС	1 л.
21.	Външни и неписани източници на Правото на ЕС. Значение на практиката на Съда на ЕС.	1 л.
22.	Правни принципи на интеграцията. Принцип на институционална и процедурна автономия и нейните граници. Принцип на лоялно сътрудничество.	1 л.
23.	Принципи на правото ЕС. Извеждане, особености, значение. Разграничение от международното право.	1 л. + 1 у.
24.	Принцип на непосредствената приложимост – особености, значение.	1 л.
25.	Принцип на примата – особености, действие, задължения за националните органи.	1 л. + 1 у.
26.	Принцип на директния ефект – особености, действие. Критерии за	1 л.

	директен ефект и видове директен ефект.	
27.	Директен ефект на различните източници.	1 л. + 1 у.
28.	Директен ефект – задължения за националните органи.	1 л.
29.	IV. Съдебна система на ЕС. Съдебна система на ЕС – обща характеристика, видове съдилища, компетентност и функции.	1 л.
30.	Състав и организация на съдилищата на ЕС. Новото от Лисабон.	1 л. + 1 у.
31.	Основни производства пред Съда на Европейските общности – систематизация, разграничения. Общи процедурни правила.	1 л.
32.	Производство за отмяна на актове.	1 л. + 1 у.
33.	Производство за противоправно бездействие.	1 л.
34.	Производство за нарушаване на Правото на ЕС от държава-членка.	1 л.
35.	Договорна и извъндоговорна отговорност.	1 л.
36.	Производство за преюдициални заключения.	1 л. + 1 у.
37.	Пространство на свобода, сигурност и правосъдие.	1 л.
38.	V. Основи на материалното право и секторните политики на ЕС. Обща политика по външните работи и сигурността.	1 л.
39.	Гражданство на ЕС – особености. Икономически права.	1 л.
40.	Политически права на гражданите на ЕС. Други права, гарантирани от Правото на ЕС.	1 л. + 1 у.
41.	Защита на правата на човек в ЕС.	1 л.
42.	Четири свободи на движение – общо представяне, основни особености.	1 л.
43.	Обща търговска политика. Митнически съюз. Политика за защита на конкуренцията.	1 л.
44.	Материално право на ЕС – общо представяне на основните политики.	1 л.
45.	Членство в ЕС. Засилено сътрудничество.	1 л.

Конспект за изпит

№	Въпрос:
I. История и теория на европейската интеграция	
1.	Основни международни организации в Европа (необходими разграничения): ООН, НАТО, Съвет на Европа, ОССЕ, ЗЕС, ОИСР и др.
2.	Основни идеи за европейско обединяване. Планът “Шуман” и създаването на Европейските общности. Учредителни договори (особености).
3.	Понятие и същност на „интеграцията”. Етапи на европейската интеграция.
4.	Довършване, разширяване и задълбочаване. Историческо развитие, икономическа и политическа логика на европейското изграждане. Единен европейски акт.
5.	Особености и съдържание на Договора от Маастрихт за създаване на ЕС. Разграничение между “стълбовете”.
6.	Договорите от Амстердам и Ница. Тенденции в развитието на ЕС.
7.	Конституция за Европа – особености и причини за неуспеха. Лисабонският договор – особености, реформи в УД.
8.	Основни особености и специфики на Европейските общности и на Европейския съюз. Правосубектност на ЕС.
9.	Компетентност на ЕС – видове, упражняване. Принципи на субсидиарност и пропорционалност.
II. Институционална система на ЕС.	
10.	Структура и органи на ЕС – обща характеристика, особености, уредба. Реформа от Лисабон.
11.	Европейски съвет. Председателство на ЕС.
12.	Съвет на министрите. КОРЕПЕР и консултативни комитети – състав, функции, актове, особености.
13.	Европейска комисия – състав, функции, актове, особености.
14.	Европейски парламент – състав, функции, актове, особености.
15.	Нормотворчески процедури в ЕС.
16.	Сметна палата, Европейска централна банка, други органи. Система на комитологията.
III. Система на източниците на Правото на ЕС и правни принципи на европейската интеграция	
17.	Система на източниците на Правото на ЕС.
18.	„Първични” източници – видове, съдържание, особености, действие, йерархия.
19.	“Производни” източници. Актове на институциите – видове, особености, реквизити.
20.	Други „производни” източници на Правото на ЕС
21.	Външни и неписани източници на Правото на ЕС. Значение на практиката на Съда на ЕС.
22.	Правни принципи на интеграцията. Принцип на институционална и процедурна автономия и нейните граници. Принцип на лоялно сътрудничество.
23.	Принципи на правото ЕС. Извеждане, особености, значение. Разграничение от международното право.
24.	Принцип на непосредствената приложимост – особености, значение.
25.	Принцип на примата – особености, действие, задължения за националните органи.
26.	Принцип на директния ефект – особености, действие. Критерии за директен ефект и

	видове директен ефект.
27.	Директен ефект на различните източници.
28.	Директен ефект – задължения за националните органи.
29.	IV. Съдебна система на ЕС. Съдебна система на ЕС – обща характеристика, видове съдилища, компетентност и функции.
30.	Състав и организация на съдилищата на ЕС. Новото от Лисабон.
31.	Основни производства пред Съда на Европейските общности – систематизация, разграничения. Общи процедурни правила.
32.	Производство за отмяна на актове.
33.	Производство за противоправно бездействие.
34.	Производство за нарушаване на Правото на ЕС от държава-членка.
35.	Договорна и извъндоговорна отговорност.
36.	Производство за преюдициални заключения.
37.	Пространство на свобода, сигурност и правосъдие.
	V. Основи на материалното право и секторните политики на ЕС.
38.	Обща политика по външните работи и сигурността.
39.	Гражданство на ЕС – особености. Икономически права.
40.	Политически права на гражданите на ЕС. Други права, гарантирани от Правото на ЕС.
41.	Защита на правата на човек в ЕС.
42.	Четири свободи на движение – общо представяне, основни особености.
43.	Обща търговска политика. Митнически съюз. Политика за защита на конкуренцията.
44.	Материално право на ЕС – общо представяне на основните политики.
45.	Членство в ЕС. Засилено сътрудничество.

Библиография

Основна:

1. „Лисабонският договор. Коментари”, Университетско издателство „Свети Климент Охридски”
2. „Какво трябва да знаем за ЕС” – Атанас СЕМОВ, Институт по европейско право
3. „Система на източниците на Правото на ЕС” – Атанас СЕМОВ, Университетско издателство „Свети Климент Охридски”
4. „Принципи на прилагане на правото на ЕС” – Атанас СЕМОВ, ИПАЕИ, 2007
5. „Основни въпроси за Европейския съюз” – Бруно Аломар, Себастиан Дациано, Тристоф Гара, Център за продължаващо обучение при ЮФ на СУ, 2011
6. „Съдът на ЕС” – Атанас СЕМОВ – в: „Съвременно международно правораздаване – т. II”, Институт по международно право, Институт по европейско право
7. „Институционно право на ЕС” – Жан-Пол ЖАКЕ, Институт по европейско право Университетско издателство, 2007
8. „Европейско право” – Жан-Клод ГОТРОН, Институт по европейско право, Университетско издателство, 2006

9. „Международните организации” – Жан ШАРПАНТИЕ, Институт по европейско право
10. „55 най-важни решения на СЕО с коментари”, Институт по европейско право

Допълнителна:

На български език:

11. „История на европейското изграждане”, Мари-Франс КРИСТОФ-ЧАКАЛОФ, www.eubg.eu
 12. „Записки по Право на ЕС” – Флоранс БЕНОВА-РОМЕР, Жан-Пол ЖАКЕ, Жан-Клод ГОТРОН, Етиен КРИКИ, Жан-Дени МУТОН, Университетско издателство, 2008
 13. „Съдът на ЕС” – Атанас СЕМОВ – в: „Съвременно международно правораздаване – т. II”, Институт по международно право, Институт по европейско право
 14. *Права на гражданите на ЕС. Том II – Правен режим на гражданството на ЕС и свободното движение*, УИ „Св. Климент Охридски”, 2013
 15. *Права на гражданите на ЕС. Том I – Правен режим на правата на човека в ЕС*, УИ „Св. Климент Охридски”, 2013
 16. „Право на Европейския съюз”, Жасмин ПОПОВА, Изд. „Сиела”, 2011
 17. „Политики на ЕС”, Ингрид Шикова – УИ „Св. Кл. Охридски”
 18. *Договор за ЕО. Договор за ЕС. Съдебна практика*, Станислав КОСТОВ (съст.), Сиби, 2008
 19. „Юридически размисли върху бъдещето на ЕС” – Жан-Дени МУТОН, Университетско издателство
 20. „Правото на Съвета на Европа”, Флоранс БЕНОВА-РОМЕР, Изд. на Съвета на Европа
- Могат да се използват още:*
21. „Лисабонският договор – една (не)довършена реформа” – сборник коментари, Атанас СЕМОВ (съст. и ред.), Университетско издателство
 22. „Европейският съюз след Лисабонския договор – по-близо до гражданите?” – Снежана НАЧЕВА (съст. и ред.), Съюз на юристите в България, 2011
 23. „Процесуално право на ЕО”, Жан БУЛЮИ, Марко ДАРМОН, Институт по Международно право
 24. „Общностно право”, Юлия ЗАХАРИЕВА – в: Ингрид ШИКОВА (ред.), „Европейският съюз. История, институции, политики”, ИПАЕИ, С. 2003
 25. „Източници и основни принципи на общностното право”, Ружа ИВАНОВА – в: Ружа ИВАНОВА (ред.), Основи на европейската интеграция, Център за европейски изследвания, С. 1998
 26. „Основните принципи на върховенство на правото и на пропорционалност и изграждането на европейския конституционен ред”, Марияна КАРАГЬОЗОВА – в: „Конституция, външна политика и европейско конституционно пространство”, Фондация „Фридрих Еберт” и Институт за политически и правни изследвания, С. 2004
 27. „Преюдициалното запитване до Съда на Европейските общности”, Александър КОРНЕЗОВ, Сиби, 2008
 28. „Преюдициалното запитване до Съда на ЕО. Сборник нормативни актове и практически указания”, Александър КОРНЕЗОВ (съст.), Сиби, 2008
 29. *Въведение (т. III Директен ефект)*, Андрю ОПЕНХАЙМЕР – в: „Европейският съюз и националните конституции. Опитът на държавите-членки”, Атанас Семов (съст. и ред.), Софийски университет „Св. Климент Охридски”, Институт по Европейско право, С. 2005

30. „Европа, разширяването, конституцията” – колектив, Институт по европейско право
31. „Адаптиране на Конституцията на републиката от 1991 г. към изискванията за присъединяване на България към Европейския съюз”, Евгений ТАНЧЕВ, сп. „Юридически свят”, 2/2002
32. „Присъединяването на Република България към Европейския съюз и въпросът за промяна на Конституцията”, Тодор ТОДОРОВ, сп. „Съвременно право”, 6/2003
33. „Право на ЕС. Наказателноправни въпроси”, Христо ХРИСТЕВ, Сиела, 2012

На френски език:

34. Louis DUBOIS, Claude BLUMANN, *Droit matériel de l'Union européenne*, Montchrestien, Paris, 2009.
35. Jean-Claude GAUTRON, *Droit européen*, Dalloz, 4e édition, Paris 2012
36. Guy ISAAK, Marc BLANQUET, *Droit communautaire général*, Paris, Sirey, 2006
37. Jean-Paul JACQUE, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, 6ième édition, Dalloz, Paris, 2010
38. Jean-Victor LOUIS, Thierry RONSE, *L'ordre juridique de l'Union européenne*, L.G.D.G et a., Paris 2005
39. Sean Van RAEPENBUSCH, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Larcier, 2005
40. Joël RIDEAU, *Droit institutionnel de l'Union et des Communautés européennes*, 5e éditions, LGDJ, Paris, 2006.
41. Denys SIMON, *Le système juridique communautaire*, PUF, 3e édition, Paris, 2001
42. Melchior WATHELET, *Contentieux européen*, Collection de la Faculté de droit de l'Université de Liège, Larcier, 2010

На английски език:

43. Mark BREALEY, Mark HOSKINS, *Remedies in EC Law*, Sweet & Maxwell, 2e éd., 1998
44. Paul CRAIG, Grainne DE BURCA, *EU law: Text, cases and Materials*, 5th edition, Oxford University Press, Oxford, 2011
45. Grain de BURCA, John H. H. WEILER (dir.), *The European Court of Justice*, Oxford University Press, Collected courses of the Academy of European Law, 2001
46. Francis JACOBS, *Is the Court of Justice of the European Communities a Constitutional Court?*, in: *Constitutional Adjudication in European Community and National Law. Essays for the Hon. Mr. Justice T. F. O'Higgins*, Butterworths, Dublin, 1992
47. Trevor C. HARTLEY, *The Foundations of European Union Law*, Oxford University Press, 7th Edition, 2010
48. Koen LENAERTS, Dirk ARTS, Ignace MASELIS, *Procedurall Law of the European Union*, 2nd edition, Thomson, Sweet and Maxwell, London, 2006
49. Koen LENAERTS, Piet VAN NUFFEL, Robert BRAY, *Constitutional Law of the European Union*, 2nd Edition, Sweet & Maxwell, Tomson Reuters, London, 2009
50. Josephine STEINER, Lorna WOODS, *EU Law*, Oxford University Press, 10th edition, Oxford, 2009
51. Christian W.A. TIMMERMANS, Alison MCDONNELL, Paul J.G. Kapteyn, Kamiel Mortelmans, *The Law of the European Union and the European Communities*, 4th edition, Kluwer Law International, Leiden, 2009
52. John Anthony Usher, *General Principles of EC Law*, Longman, European Law Series, Edinburg, 1998

53. На италиански език: G. TESAURO, *Dritto dell'Unione europea*, 6 ed., Padova, Cedam, 2010

Дата: 10 април 2013 г.

Съставил:

Доц. д.ю.н. Атанас СЕМОВ,
носител на Катедра „Жан Моне” на ЕС